

Egy évfordulós Kosztolányi-cikk és jugoszláviai holdudvara

Újabb adalékok Svetislav Stefanović magyar kötődéseéhez

Tavaly nyáron telefonon megkerestem az egyik újvidéki Svetislav Stefanović-kutatót egy általa kiadott Stefanović-cikkgyűjtemény megszerzése ügyében.¹ A keresett könyvet végül átvehettem tőle, s természetesen elbeszélgettünk Stefanović életéről és munkásságának néhány vonatkozásáról. Elmondtam neki, hogy engem az író magyar vonatkozású műfordítói és főleg népköltészettel kapcsolatos magyar–délszláv kapcsolattörténeti tevékenysége érdekel, s ezzel kapcsolatban már közzétettem néhány dolgozatot. Miután arról érdeklődtem, hogy megőrződött-e valami is Stefanović nyomtatott hagyatékából és levelezéséből, azt a választ kaptam, hogy a levelezés – megosztva – Stefanović gyermekeinek birtokában van (az író két házasságából két-két gyermeke született, s második feleségével, Radics Gittával együtt mindannyian átvészelték a német megszállást és az utána következő kommunista terrort), s a hagyatékában az utókorra maradt lapkivágat-gyűjtemény egy része őnála van. Érdeklődésemre, hogy ezek között vannak-e magyar nyelvű cikkek és interjúk is, azt a választ kaptam, hogy vannak. Kérdésemre, hogy ezekbe a szövegekbe betekintést nyerhetnék-e, igenlő választ kaptam, azzal, hogy a gyűjtemény átnézése után értesíteni fog.

Miután az első találkozás nagyon körülményesen valósult meg, nem sok reményt fűztem hozzá, hogy az ígéret valóra is válik. Ezzel szemben – a legnagyobb meglepetésemre – decemberben csöngött a telefon, s közölte a Stefanović-kutató, hogy előkészítette az engem érdeklő lapkivágatokat, s azok átadása céljából újabb találkozót beszéltünk meg. Mi sem természetesebb, mint hogy izgalmam tetőfokára hágott, hisz az eddig rendel-

¹ Stefanović politikai írásainak válogatott gyűjteményéről van szó, válogatta és sajtó alá rendezte Predrag Puzić: STEFANOVIĆ 2006.

kezésre álló három Stefanović-bibliográfia² alig tartalmaz adatokat az író magyar kötődéseivel kapcsolatban.

A betekintésre s fénymásolás céljára átvett maréknyi lapkivágat-anyag valóban tartalmazott tekintélyes számú magyar nyelvű szöveget, amely Svetislav Stefanović életével és munkásságával kapcsolatos. (Ez természetesen nem meglepő, hisz maga az író gyűjtötte őket össze s őrizte haláláig.) Voltak az újságcikkek között szerb, német és angol nyelvűek is, ezek azonban Stefanovićnak nem azzal a tevékenységével kapcsolatosak, melyek engem érdekelnek, ezért azok nem keltették fel érdeklődésemet. Az első átolvasás után némi csalódást éreztem, hisz úgy találtam, hogy számomra ismeretlen adatokat nem hozott felszínre ez a vizsgálat: az addig (2012 decembere) számomra ismert négy magyar nyelvű, magyar lapban megjelent Stefanović-interjú közül mindössze kettő szerepelt a gyűjteményben eredeti változatban, továbbá néhány laptudósítás Stefanović magyarországi látogatásairól, hazai (jugoszláviai) közszerepléseiről, magyar–délsláv kapcsolatteremtő tevékenységéről, néhány verse magyar fordításban – szóval – kezdetben úgy tűnt – csupa ismert információ. Ott volt a lapkivágatok között azonban egy Kosztolányi-cikk is³, a szabadkai *Napló* 1932. évfolyamából, amely Arany Jánost méltatja halálának ötvenedik évfordulója kapcsán. Az elsárgult újságoldalon ma is jól látható, hogy Stefanović – hisz ő jól tudott magyarul – ceruzával aláhúzott néhány Kosztolányi-mondatot. Ez szöveget ütött a fejembe: volt-e vajon a pusztán érdeklődés mellett egyéb célja is Stefanovićnak, hogy a maga számára, ha már az évforduló kapcsán néhány sort kiemelt a cikkből, az egész lapoldalt megőrizte gyűjteményében. Mint a magam kommentárja kapcsán a későbbiekben látható lesz, ezeknek a Kosztolányi-mondatoknak alapvetően fontos szerepük lesz, ezért ezeket az alábbiakban idézem:

„*Kísértetlátó balladái egytől-egyig elvetélt hamleti drámák, a lelkiismeret és önvád apró, gyorsan lepergő drámái.*” A következő Kosztolányi-mondatban a „*Shakespeare fordításaiban*” két szó szerepel aláhúzva, maga az egész mondat: „*Aztán azt se szabad felednünk, hogy ő teremtette meg a legnemesebb drámai nyelvünket is. Shakespeare fordításaiban, melyek fölérnek megannyi eredeti alkotással.*” Továbbá: „*Ilyen költő csak költő. Nem lehet őt se lírainak, se elbeszélőnek, se drámainak nevezni.*” Azután: „*Minden egészséges és nagy, ami őszinte és személyes. Csak az közkinccs, ami egyszer igazán egy ember kincse volt, csak az a közügy, ami egyszer igazán magánügy volt.*” S végül Stefanović

² Ezek: Zdenka Petković-Prošić, Tamara Grujić és Predrag Puzić könyveiben találhatóak. Felsorolja őket: Predrag Puzić. In: STEFANOVIĆ 2006. 551.

³ KOSZTOLÁNYI 1932.

aláhúzta Kosztolányi cikkében a költő Arany halálának dátumát: „1882” és „október 22-én délelőtt 11”.⁴

Az aláhúzott részletek, mint látható, Arany János balladáinak lényeglátó kosztolányis jellemzése, a további részletek pedig Arany Shakespeare-fordításaira fókuszálnak, a továbbiakban pedig az Arany által megélt költőt Kosztolányi által adott értelmezése villan fel.

Miért éppen ezek az Arany-vonatkozások érdekelték a költő és Shakespeare-fordító Svetislav Stefanovićot a kisebbségi magyar napilapban megjelent Kosztolányi-cikkben? Erre – kezdetben úgy véltem – a rendelkezésemre bocsátott lapkivágat-gyűjtemény másik két cikke adhatja meg a lehetséges választ. 1938. január 19-én a *Pesti Napló*, s ugyanaznap a *Nemzeti Újság* is (mindkettő magyarországi napilap) a napi hírek, illetve az egyesületi és társadalmi hírek rovatában közölte a szövegében egymástól csak pár szóban eltérő (tehát ugyanabból a forrásból származó) *Egy magyarbarát jugoszláv író ünneplése* című hosszabb hírt. Az egyikben Stefanovićot „Dr. Sztepanovics Szvetisláv”, a másikban „Stepanovits Szvetisláv” névalakban írva beszámolnak a jugoszláv író születésének hatvanadik, valamint írói munkássága negyvenedik évfordulójának jugoszláviai megünnepléséről. Erdemeinek felsorolása közben mindkét hírben a következők is olvashatóak: „a magyar népköltészetnek is egyik legrégibb bűvárja, több tanulmányt írt a magyar népdalról, a középkori magyar legendáról, Arany János balladáiról és számos jeles magyar költő versét fordította szerb nyelvre”.⁵ Ezúttal nem kommentálva az idézett mondatban olvasható újságírói hülyeségeket, számunkra az az adat a fontos, hogy Stefanović tanulmányt írt Arany János balladáiról is. Ez az adat számomra meglepetést jelentett, hisz eddig nem tudtam arról, hogy az író ilyen irányban is lépéseket tett a magyar irodalom felé. Az előbbieken említett három Stefanović-bibliográfia ilyen Stefanović-dolgozatról nem tud, de ez nem nyugtatott meg, hisz egyik sem teljes, s a magyar vonatkozások tekintetében megbízhatatlan. Mindenesetre újra áttekintettem mindhármát, s más forrásokból is ellenőriztem, hogy a múltban mit is írtak szerbül Arany Jánosról. Ez a vizsgálat is eredménytelennek bizonyult, s csak azt hozta elő, amit korábban már tudtam. Tehát Stefanović Arany balladáiról írott tanulmányának (ahogy az idézett két magyar napilap írja) nem bukkantam nyomára.

Hogy Stefanovićnak mégis lehetett Aranyról írott tanulmánya, azt elvileg nem tartottam elképzelhetetlennek, hisz hagyatékában ott van Kosztolányi Arany-cikke a fentebb idézett aláhúzásokkal, továbbá eszembe

⁴ Valamennyi az előző jegyzetben adott helyen.

⁵ A *Pesti Napló* és a *Nemzeti Újság* megjelölt két hírben.

jutott, hogy az írónak a szabadkai *Napló*-ban készített interjújában (hatvanadik születésnapja alkalmából) a következő mondat is olvasható: „*Arany és Petőfi Shakespeare fordításainak a hatása alatt határoztam el, hogy szerb nyelvre lefordítom Shakespeare több munkáját.*”⁶ Ebből következően a nagy magyar költő és műfordító Arany János életműve Stefanovićot már igen korán foglalkoztatta, a Kosztolányi-cikkben aláhúzott mondatok pedig a balladák hamleti vonatkozásaival, illetve Arany Shakespeare-fordításaival kapcsolatosak. Ezeket az adatokat egymás mellé téve szinte biztos voltam benne, hogy valóban létezik egy Stefanović-tanulmány, amely Arany Jánosról szól, s csak én vagyok a balek, aki ezt eddig nem tudta, s a szöveget nem találta meg.

Az eddig elmondottakat megbeszéltem filológus barátommal, Pastyik Lászlóval, hátha neki van valamilyen ötlete a kérdés megoldásával kapcsolatban. Természetesen volt, mint korábban is számos alkalommal, ha kutatási problémáimat vele megosztottam. Ebbe – igaz – ezúttal belejárt a véletlen is, de egyre inkább meggyőződésemmé vált, hogy véletlenek nincsenek, hisz mindig (vagy legalábbis számos esetben) a kutató munkáját segíti valamilyen ismeretlen, háttérben munkálkodó erő, amely mindig színre lép, amikor arra szükség van. Miközben magam a fentebb jelzett kérdéseken rágódtam, barátom ugyancsak Kosztolányi nyomába eredve lapozgatta a szabadkai *Napló* néhány évfolyamát. Az 1937. évfolyam nyári számait nyálazva – mint tőle tudom –, az újvidéki Szerb Matica Könyvtárának kutatói csöndjében csaknem felnyerített, amikor rábukkant a számára (és számomra is) eddig ismeretlen Stefanović-interjúra⁷, mely a következő (számunkra, komparatisták számára) izgalmas címet viseli: *Magyar írók antológiájának kiadására készülnek Beográdban*. Ahogy átolvasta a beszélgetés szövegét, figyelme a következő mondaton akadt meg: „*Beográdban most van készülöben a magyar írók nagy antológiája, ebben Petőfit és Aranyt Sztefanovics dr. fogja méltatni.*”

Ez a mondat az általam vizsgált problematika kapcsán aranyat ér. Azért, mert 1937-ben megerősíti azt az információt, amelyet a fentebbiekben idézett két magyar lap 1938-ban írt. Tehát elképzelhető, hogy a tervezett belgrádi szerb nyelvű nagy magyar írói antológia számára éppen Svetislav Stefanović tervezte megírni a Petőfiről és Aranyról szóló részleteket. S mindez egybevág mindazzal, amit Stefanović Petőfi és Arany

⁶ STEFANOVIĆ 1937a. Lényegében szinte ugyanezt mondja Predrag Puzić is, forrásának megjelölése nélkül: „Sa Šekspirovim delom prvi put se susreo u novosadskoj Gimnaziji, u Petefijevom i Aranjevom prevodu.” STEFANOVIĆ 2006. 549.

16 ⁷ STEFANOVIĆ 1937.

kapcsán, mint mindkettőjük nagy tisztelője mondott említett interjújában (*Napló*, 1937 decembere).

Az adatok tehát szépen kiegészítik és megerősítik egymást, csupán a corpus delicti, vagyis maga a szerb nyelvű Arany-tanulmány nem került még elő.⁸ Rögtön szomorúan hozzá is teszem, hogy előkerüléséhez a magam részéről nem sok reményt fűzök. Egyszerűen azért, mert a Belgrádban kiadni tervezett nagy magyar írói antológia – legjobb tudomásom szerint – sohasem jelent meg. Ha ilyen lett volna Belgrádban a harmincas évek végén, akkor erről magam is, de jóval korábban a magyar–délsláv irodalmi kapcsolattörténet kutatói tudtak volna. A történelmi események mai ismerete fényében megállapítható, hogy az 1937-től 1941 tavaszáig akkor még hátralévő négy esztendő nem volt elegendő ennek a nagyszerű tervnek megvalósításához és a könyv (könyvek?) közzétételéhez. Egyébként az antológia tervéről Stefanović 1937 júliusában nyilatkozott egy romániai magyar újságírónak a Temesvártól délre lévő ismert gyógyfürdőben, Buziaşon⁹, az interjú szövegét Temesvárról küldte el az interjú készítője, Kubán Endre a szabadkai *Napló*-nak. Elgondolkodtató viszont az az adat, hogy ugyanannak az esztendőnek (1937) decemberében Stefanović hatvanadik születésnapja alkalmából interjút adott magának a szabadkai *Napló*-nak¹⁰, s abban az antológia tervéről már nincs szó. Fél esztendő múlva már tudta volna, hogy az megvalósíthatatlan?

A kérdés továbbgondolása során azonban nem elképzelhetetlen, hogy Stefanović az antológián dolgozva maga mégis megírta az Arany balladái-ról (költészetéről?) szóló értekezését, s ehhez felhasználta a hagyatékában fennmaradt Kosztolányi-cikket is, de ezenkívül rendelkezésére állottak

⁸ Hogy Stefanović foglalkozott Arany János balladáival, annak bizonyítéka egyik cikkében fordul elő. A szerb író kidolgozott egy elméletet a közép-európai kulturális embertípusról, amely, szerinte, sok tekintetben különbözik Európa más régióinak kulturális embertípusától. A közép-európai embertípus kulturális jellemzőinek sorában – összehasonlítva azt a nyugat-európai embertípus kultúrájával – említi Arany Jánost. Ezt írja: „Ebben a tekintetben össze kell csak hasonlítani például Arany János balladáit Goethe és Schiller balladáival, Petőfi líráját [...] Musset vagy Mérimée lírájával [...] vagy Liszt és Smetana zenéjét Wagner vagy Verdi zenéjével vagy bármely más francia vagy olasz zenéjével.” STEFANOVIĆ 2006. 197–198.

⁹ STEFANOVIĆ 1937. A gyógyfürdő leírása és gyógyhatásának jellemzése a Trianon előtti Magyarországon: PAPP–HANKÓ (szerk.) 1907. 207–208. Hogy a polgári foglalkozására nézve orvos Stefanovićot foglalkoztatták a magyar gyógyfürdők, annak nyomai is ránk maradtak az átolvasott lapkivágot-gyűjteményben. A *Függetlenség* 1935. június 16-i számának hírvetara arról számol be, hogy „Stefanovits Szvetisláv dr. [...] Budapestre érkezett, hogy a magyar főváros gyógyfürdőit és egészségügyi intézményeit tanulmányozza”.

¹⁰ STEFANOVIĆ 1937a.

Arany (magyar) balladáin, Shakespeare-fordításain és más versein kívül Blagoje Brančić Arany-fordításai, különösen balladafordításai, amelyek az első világháború előtti magyarországi szerb lapokban, folyóiratokban, valamint Brančić műfordításkötetében¹¹ jelentek meg. S ezt közzé is tette, miként arra az idézett két magyarországi lap hivatkozik. Csak eddig még senki nem fedezte fel. (Valószínűleg nem is kereste, ami Stefanović tragikus sorsából¹², nevének és életművének évtizedekig tartó elhallgatásából és mellőzéséből következik.) Ha tehát ez a virtuális Arany-tanulmány Stefanović tollából előkerülne, az további szép bizonyítéka lenne írónk különben is gazdag magyar kötődéseinek.

A Svetislav Stefanović lapkivágat- és sajtócikk-gyűjteményében fennmaradt Arany Jánosra emlékező Kosztolányi-dolgozat a szabadkai *Napló*-ban jelent meg 1932. október 16-án, tehát pár nappal Arany elhunytának ötvenedik évfordulója előtt. Ezen a helyen érdemes az Olvasót emlékeztetni a tényekre, amelyek Kosztolányi közreműködésével kapcsolatosak ebben a napilapban és közvetlen elődjében, a *Bács megyei Napló*-ban. (A lapot, mint művelődéstörténetünk kutatói előtt közismert, a Trianon után Jugoszláviához csatolt Szabadkán 1930 márciusától már csak megváltoztatott címmel, *Napló*ként lehetett kiadni.) Kosztolányi a *Bács megyei Napló*-ban és utódjában éveken keresztül közreműködött eredeti írásokkal vagy írásainak másodközléseivel. Az 1923 és 1926 közti időszak bibliográfiai feltárása megtörtént, a bibliográfia és a cikkanyag külön kötetben meg is jelent.¹³ Mint a sajtó alá rendező Botka Ferenc kötethez írott Előszavából tudjuk, „*Kosztolányi Dezső írásai 1926 után még hosszú éveken át, bár egyre ritkábban jelentek meg a Bács megyei Naplóban...*”¹⁴ Az ebben a kommentárban érintett Kosztolányi-szöveg tehát ennek a második közreműködési időszaknak bizonyítéka. Legjobb tudomásom szerint ennek a második időszaknak bibliográfiai feltárása folyik, megjelenése után láthatjuk majd, hogy a szabadkai születésű nagy magyar író haláláig mit publikált még a *Napló*-ban.

Hogy a *Bács megyei Napló* (immáron *Napló* címmel) fontosnak tartotta, hogy a kisebbségbe szorult jugoszláviai magyar olvasó számára Kosztolányi Dezső tollából közöljön emlékező írást Arany János elhunytának fél évszázados évfordulója alkalmából, az természetesnek tekinthető. Mint-hogy az is természetes, hogy a jugoszláviai magyar irodalom 1932-ben indított folyóirata, a *Kalangya* ugyancsak megemlékezett az évfordulóról,

¹¹ BRANČIĆ 1907.

¹² Stefanović pályájának és sorsának alakulásáról beszámol: PUZIĆ 2003., de magam is írtam az íróról szóló terjedelmes dolgozatomban. Lásd: JUNG 2012a.

¹³ KOSZTOLÁNYI 2004.

¹⁴ Ugyanott: 15.

nem is akárkinek, hanem a főszerkesztő Szenteleky Kornélnak írásával.¹⁵ Szenteleky emlékező szövege a novemberi számban került közlésre, ebből következően nem elképzelhetetlen, hogy Kosztolányi írásának (legalábbis a *Napló*-ban megjelent változatnak) ismeretében fogalmazódhatott meg. Nem arra gondolok persze, hogy a *Kalangya* főszerkesztője Kosztolányi nyomán írta volna meg a maga évfordulós szövegét, az azonban a két dolgozat egybevetéséből kiolvasható, hogy a két író gondolatmenete helyenként találkozik vagy párhuzamos. Esetleg arról lehet szó, hogy Kosztolányi, akárcsak Szenteleky, jól ismerte Arany életét, műveit és munkásságát, ezért hangsúlyozta dolgozatában az aranyi opus Shakespeare-rel összefüggő vonatkozásait, a balladák hamleti kicsengéseit, Arany öregkorának nyűgeit, nehézségeit s az életmű líraköltészeti értelmezésének lehetetlenségét.

A *Napló*-ban megjelent Kosztolányi-cikk filológiai körüljárása egyébként nem érdektelen, ezért azt is az Olvasó elé érdemes tárni. Mint fentebb láthattuk, Kosztolányi ebben az időszakban már „*egyre ritkábban*” van jelen íásaival a *Napló*-ban; hogy mily mértékben eredeti vagy másodközlésű szövegekkel, azt majd a folyamatban levő feltárás és az azt követő elemzés fogja kimutatni. Az ebben a kommentárban szemügyre vett Arany-dolgozat kapcsán már sejteni lehetett, hogy Kosztolányi nagy magyar költőelődje elhunytának évfordulója kapcsán nem csupán a (kisebbségi) jugoszláviai magyar sajtóban nyilatkozhatott meg, hanem elsősorban az anyaországi magyar sajtóban. Ennek ellenőrzésére, mint a korábbi időszak Kosztolányi-szövegei esetében is, a Réz Pál szerkesztette életműsorozat kínálkozott. A vonatkozó kötetet¹⁶ felütve látható, hogy Kosztolányi Arany Jánosról nyolc dolgozatot tett közzé különböző lapokban, ezeknek java része Arany születésének századik évfordulója kapcsán íródott, 1917-ben. Tehát az ebben a kommentárban vizsgált szöveget nem ezek között kellett keresni. Az 1932-ben íródott szövegek, amelyek Arany halálának ötvenedik évfordulója kapcsán születtek, természetesen előkerültek. Két ilyen cikke is van Kosztolányinak, ezek közül az egyik az, amelyik a *Napló*-beli közlés „összövegének” bizonyult.¹⁷ Ez a dolgozat az *Új Idők*-ben jelent meg 1932. október 2-án. (A *Napló*-beli változat, mint láttuk, két hét múlva, október 16-án került közlésre.) Az életműsorozatban mai helyesírással közzétett szöveg cím nélkül olvasható, mindössze sorszámozva (V) jelent meg. Réz

¹⁵ SZENTELEKY 1932.

¹⁶ KOSZTOLÁNYI 1976. Ezúttal is köszönöm Pastyik László szíves segítségét a kérdéses Kosztolányi-cikk filológiai vizsgálatában.

¹⁷ KOSZTOLÁNYI 1976. 146–151.

Pál jegyzetéből azonban tudjuk, hogy az *Új Idők* Arany János. *A költő halálának félézredes évfordulójára* címmel tette közzé.¹⁸

A *Napló*ban megjelent változat, mert annak tekinthető, mostani, *Híd*-beli újraközlését az alábbi okok indokolják:

Ez a Kosztolányi- emlékező írás az *Új Idők*ben megjelent közléshez képest *mintegy ötven* szóhasználatbeli, írásjel-használatbeli, szórendbeli változatot jelent, nem beszélve arról, hogy van benne néhány olyan mondat is, ami az „összövegéből” hiányzik, valamint a szedés során tárgyi hibák is keletkeztek. Hogy a *Napló*, általános gyakorlatának megfelelően, föltehetően az akkori helyesírási normák szerint a hosszú magánhangzókat nem jelölte, azt csak megemlítem. A szöveg a *Napló*nak majdnem teljes lapoldalát teszi ki, mindössze két magyarra fordított Dučić-költemény olvasható még mellette. A *Napló*ban az emlékező szöveg címe is változat: *Arany János. 1882–1932*.

Hogy Kosztolányi cikkei – újraközlésük esetén – változatként jelentek meg, az nem számít ritkaságnak. Erre vannak példák az 1923–1926-os *Napló*-beli időszak szövegei között is. Az azonban egészen más kérdés, hogy a dolgozat hogy került a *Napló*hoz. Ennek kapcsán ebben a pillanatban csupán feltevéseink lehetnek. Az egyik az, hogy átvették az *Új Időkből*; mint láttuk, abban a lapban két héttel korábban jelent meg az „összöveg”. Ha így lenne, ez nem indokolná a fentebb említett eltéréseket. Különösen nem a néhány eltérő vagy az „eredetiben” hiányzó mondatot. Úgy vélem, hogy a szabadkai lap arra mégsem vetemedett, hogy Kosztolányi szövegébe belejavított vagy beletoldott volna. A legvalószínűbbnek az látszik, hogy a *Napló* kérésére az évforduló kapcsán Kosztolányi elővette frissen megjelent cikkét, néhány változtatást eszközölt az átgépelés (újrágépelés) során, s az immár új változatot juttatta el Szabadkára, a *Napló* szerkesztőségébe. Hogy milyen úton, szabályos postával vagy csak gyalogpostával, azt nem tudjuk. A kézirat – úgy vélem – két hét alatt akár szabályos postával is eljuthatott Szabadkára.

Hogy azonban 1926 után a *Napló* és Kosztolányi Dezső közti kézirat-küldési kapcsolat milyen módon alakult, arról valószínűleg a feltárás alatt lévő időszak szöveganyagának, (valószínű) könyvbéli kiadásának, illetve a hozzá minden bizonnyal készülő kommentárok elolvasása után tudhatunk meg majd többet.

Irodalom

BRANČIĆ, Blagoje (presadio)

1907 *Iz mađarskog perivoja. (A magyar virágos kertből)* Novi Sad

JUNG Károly

2012 *Ikerkönyvek 2. Délszláv folklórtémák – magyar kitekintéssel.* Újvidék

2012a Egy szerb Madách-fordító elfelejtett magyar–délszláv kapcsolat-történeti kutatásai. Stefanović Svetislav és magyar kötődései. In: *JUNG 2012. 5–62. és 259–261.*

KOSZTOLÁNYI Dezső

1932 Arany János. 1882–1932. *Napló*, 1932. október 16. 21.

1976 *Látjátok, feleim.* A kötet anyagát összegyűjtötte, a szöveget gondozta és a jegyzeteket írta Réz Pál. Budapest

2004 *Tere-fere. Kosztolányi Dezső írásai a Bács megyei Naplóból 1923–1926.* Sajtó alá rendezte Botka Ferenc. Budapest–Újvidék

PAPP Samu–HANKÓ Vilmos (szerkesztette)

1907 *A magyar birodalom ásványvizei és fürdőhelyei.* Budapest

PUZIĆ, Predrag

2003 *Lomača za Sensa. Zločin i kazna Svetislava Stefanovića.* Sremski Karlovci

STEFANOVIĆ, Svetislav

1937 Magyar írók antológiájának kiadására készülnek Beogradban. Sztefánovics Svetisláv, a kiváló szerb író nyilatkozata a jugoszláv–magyar szellemi közeledésről. (Kubán Endre). *Napló*, 1937. július 4. 7.

1937a Beszélgetés a hatvanéves Sztefánovics Svetislávval a jugoszláv–magyar szellemi közeledésről, régi és új írókról, a magyar és szerb irodalom kölcsönhatásairól. (Dr. G. D.) *Napló*, 1937. december 19. 2.

2006 *Starim ili novim putevima. Odabrani politički spisi 1899–1943.* Izbor i predgovor Predrag Puzić. Novi Sad

SZENTELEKY Kornél

1932 Arany János. *Kalangya*, 1(1932) No 7. 481–484.